

Ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als monument en als cultuurhistorisch landschap van de Sint-Luciakapel en omgeving in Balen

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 3°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.7;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument en als cultuurhistorisch landschap werd onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- het voorlopig opheffingsbesluit werd getekend op 14 april 2024 en werd bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt op 29 april 2024;
- gemeente Balen organiseerde een openbaar onderzoek van 16 mei 2024 tot en met 15 juni 2024.

De behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren is opgenomen als bijlage 3 bij dit besluit.

Motivering

De Sint-Luciakapel en omgeving werd beschermd als monument en als cultuurhistorisch landschap bij koninklijk besluit van 15 oktober 1976, omwille van het algemeen belang. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 18 december 1976.

Op het moment van de bescherming in 1976 was de Sint-Luciakapel een ruïne, een gevolg van jarenlange verwaarlozing en een brand in 1974. In het begin van de jaren 2000 werden de muurresten van de kapel geconsolideerd en kreeg de overwoekerde omgeving van de kapel een nieuwe aanleg.

Artikel 6.2.1, 3° van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde.

De evaluatie van het beschermde bestand in Vlaanderen is gebaseerd op:

- de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurerende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen [en de cultuuroederen die er integrerend deel van uitmaken] hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen;
- de vijf selectiecriteria die gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:
 - 1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, het type of het oeuvre;
 - 2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed leesbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;
 - 3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde type of een bepaald oeuvre;
 - 4° ensemble: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;
 - 5° context: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke visuele of inhoudelijke relatie is.

De evaluatie van de erfgoedwaarden van de Sint-Lucia kapel en omgeving in Balen op basis van de erfgoedwaarden en huidige criteria voor bescherming is als volgt:

1° zeldzaamheid: Vlaanderen telt 58 betreedbare kapellen uit de 17de eeuw met een beschermd statuut. Dit beschermd bestand bevat ook twee kapellen in Balen: de Sint-Jan-de-Doperkapel en de kapel Sint-Thomas van Kantelberg. Daarnaast bevat dit beschermd bestand meerdere kapellen die in omvang en architectuur goed vergelijkbaar zijn met de Sint-Lucia kapel in haar oorspronkelijke toestand: de Sint-Catharinakapel in Houthalen-Helchteren; de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën in Houthalen-Helchteren, in 1843 parochiekerk geworden; de kapel Sint-Petronella in Lanaken; de Sint-Annakapel in Lokeren; de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Lorette in Ronse; de Sint-Theobalduskapel in Turnhout; de kapel Onze-Lieve-Vrouw-ten-Eik in Tongerlo (Westerlo); de Sint-Margarethakapel van Wijlegem in Sint-Denijs-Boekel (Zwalm).

Daarnaast telt Vlaanderen 256 'kapellen (gebouwen en structuren)' met een beschermd statuut die geheel of gedeeltelijk dateren uit de 17de eeuw. Hieronder vinden we kapellen van stedelijke hospitalen, gasthuizen en godshuizen,

begijnhofkapellen, kloosterkapellen, kapellen bij kastelen en ook heel wat landelijke kapellen. Onder de landelijke kapellen zijn er meerdere in de Antwerpse en Limburgse Kempen die van hetzelfde vormelijke type zijn zoals de Sint-Luciakapel maar bewaard zijn in een volledige toestand. Voorbeelden zijn de Sint-Elizabethkapel in Meerhout; de Sint-Dimpnkapellen in Geel; de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën in Hechtel-Eksel; de Rielenkapel, de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand en de kapel Onze-Lieve-Vrouw in 't Zand in Kasterlee; de kapel Sint-Willibrordus en Sint-Marculphus in Mol; en de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Rust in Peer. Van deze reeks kapellen lijkt de Sint-Bavokapel in Eindhout (Laakdal) heel sterk op de Sint-Luciakapel in Balen.

Op basis van dit beschermde bestand kan de Sint-Luciakapel in Balen worden beoordeeld als niet zeldzaam;

2° herkenbaarheid: de ruïneuze toestand van de Sint-Luciakapel heeft de herkenbaarheid van het gebouw sterk aangetast. De consolidatie van de muurresten heeft de ruïne behoed voor verder verval, maar heeft de aantasting van de herkenbaarheid niet ongedaan gemaakt. Typerende elementen van een betreedbare kapel zoals het interieur met altaar en het dakruitertje met klok zijn voorgoed verdwenen. De Sint-Bavokapel in Eindhout (Laakdal) en de Sint-Jan-de-Doperkapel en de kapel Sint-Thomas van Kantelberg in Balen bezitten door hun complete bewaring een grote herkenbaarheid, veel meer dan de ruïne van de Sint-Luciakapel;

3° representativiteit: door haar ruïneuze toestand is de Sint-Luciakapel geen representatief voorbeeld meer van een betreedbare kapel uit de 17de eeuw. De consolidatie van de muurresten heeft de ruïne behoed voor verder verval, maar heeft de aantasting van de representativiteit niet ongedaan gemaakt. De Sint-Bavokapel in Eindhout (Laakdal) en de Sint-Jan-de-Doperkapel en de kapel Sint-Thomas van Kantelberg in Balen bezitten door hun complete bewaring een grote representativiteit, veel meer dan de ruïne van de Sint-Luciakapel;

4° ensemble: de ensemblewaarde van de Sint-Luciakapel is in de huidige toestand onherstelbaar verdwenen. Alleen de verweerde rode tegelvloer en resten van afwerkingslagen herinneren nog aan het vroegere interieur van de kapel;

5° context: het is onduidelijk of er nog relictten zijn van de oorspronkelijke kapelhofbeplanting. De heraanleg van de kapelomgeving in 1994 voorzag alleszins in een volledig nieuwe invulling van de open ruimte bij de kapel. Het aangrenzend tuinperceel van de woning aan de Olmensebaan werd geleidelijk aan meer verhard en ingericht zodat het groene karakter van de kapelomgeving afnam en de ruimere historische context van de dries vervaagde.

De beperkte zeldzaamheid, het verlies aan herkenbaarheid en representativiteit, het aangetaste ensemble en de aangetaste context hebben de erfgoedwaarde van het beschermde monument en het cultuurhistorisch landschap sterk aangetast, in die mate dat beide beschermingen niet meer voldoende kunnen worden gemotiveerd. Daarom wordt de bescherming als monument van de Sint-Luciakapel en de bescherming als cultuurhistorisch landschap van de omgeving van de Sint-Luciakapel opgeheven.

De hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde hebben geleid tot een gewijzigde context waarin de erfgoedwaarden onvoldoende zijn voor een bescherming van de Sint-Luciakapel als monument en van de omgeving van de Sint-Luciakapel als cultuurhistorisch landschap. De vrijwaring van de erfgoedwaarden middels een

bescherming als monument en cultuurhistorisch landschap is niet langer vereist omwille van het algemeen belang.

De bescherming van de Sint-Luciakapel en omgeving in Balen als monument en als cultuurhistorisch landschap wordt opgeheven omwille van het algemeen belang.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het koninklijk besluit van 15 oktober 1976 tot bescherming als monument en als cultuurhistorisch landschap van de Sint-Luciakapel en omgeving, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 18 december 1976, wordt definitief geheel opgeheven.

Art. 2. Het als monument beschermde goed Sint-Luciakapel, Rosselaar zonder nummer in Balen, waarvan de bescherming definitief wordt opgeheven, bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Balen, 1ste afdeling, sectie E, perceelnummer 373A.

Het als cultuurhistorisch landschap beschermde goed Sint-Luciakapel en omgeving, Rosselaar zonder nummer in Balen, waarvan de bescherming definitief wordt opgeheven, bevindt zich op de percelen met de volgende kadastrale gegevens: Balen, 1ste afdeling, sectie E, perceelnummers 372C en 373A.

De kadastrale toestand van het beschermde cultuurhistorisch landschap is gewijzigd ten opzichte van het ogenblik van de bescherming. In het beschermingsbesluit van 15 oktober 1976 wordt dit kadastraal omschreven als: Balen, 1ste afdeling, sectie E, perceelnummers 372A, 372B en 373A.

Het plan met de aflijning is opgenomen als bijlage 1 bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming definitief wordt opgeheven, wordt als bijlage 2 bij dit besluit gevoegd.

Brussel, 30/07/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-07-30 18:53:56 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE